

Hvad der gør indtryk på Mehring, er ikke blot, at Blumenberg på trods heraf indvilgede i at indgå i en akademisk diskussion med Schmitt, samtidig med at han formåede at holde sidstnævnte på behørig afstand. Det gør også indtryk på Mehring, at Schmitt i denne udveksling lod sin enorme viden og nysgerrighed overskygge de politiske og personlige idiosyncrasier. »To lærde rækker hinanden hånden på tværs af generationer og meningsforskelle,« (560) skriver han opsummerende – tydeligvis imponeret over dialogen.

Lærd er også Mehrings forsøg på at forstå og forklare Schmitts handlinger. Han har et stort overblik og sammenvæver ubesværet værk-analyse, juridisk-politologiske redegørelser og historisk baggrund i sin usædvanlige biografiske skildring af Schmitt. Selv om Mehring til tider tøver og enkelte gange trækker hånden tilbage fra sin hovedperson, er det imponerende, hvordan han forsøger at fastholde sin strengt dokumentariske og protokolagtige metode, vel vidende, at den tilsidesætter de almene skriveregler for akademisk arbejde og har en noget anstrengende virkning på læseren. For de læsere, der ikke desto mindre er parate til at gøre sig anstrengelsen, er der dog en enorm viden og analytisk inspiration at hente. *Carl Schmitt: Aufstieg und Fall* kan således stærkt anbefales til alle, der interesserer sig for Schmitts liv og værk og for tysk intellektuel historie i det 20. århundrede. Jan-Werner Müllers *A Dangerous Mind* eller Reinhard Mehrings egen *Carl Schmitt zur Einführung* (fjerde version, 2011) er imidlertid lettere tilgængelige og kan med fordel konsulteres, før man giver sig i lag med det her omtalte monumentale mesterstykke af en biografi.

Niklas Olsen

JAN-WERNER MÜLLER: *Contesting Democracy: Political Ideas in Twentieth-Century Europe*, New Haven og London 2011, Yale University Press. 304 s. 31.20 EUR.

Jan-Werner Müller har i løbet af de sidste ti år manifesteret sig som en af verdens førende forskere i moderne politisk ideologi. Med fokus på tysk og europæisk ideologi i det 20. århundrede rummer hans forfatterskab bl.a. fire monografier, som alle udmærker sig ved en usædvanlig høj kvalitet. Det drejer sig om *Another Country: German Intellectuals, Unification and National Identity* (2000); *A Dangerous Mind: Carl Schmitt in Post-War European Thought* (2003); *Constitutional Patriotism* (2007) og senest *Contesting Democracy: Political Ideas in Twentieth-Century Europe*

(2011). At Müller med sidstnævnte værk er blevet indlemmet i den absolutte verdenselite på sit felt, illustreres derved, at bogens bagside er forsynet med 'blurbs', hvor kapaciteter som Jürgen Habermas, Timothy Garton Ash, Charles S. Maier, Mark Lilla og John P. McCormick varmt anbefaler *Contesting Democracy*.

Müllers ambition med *Contesting Democracy* er at skildre de væsentligste europæiske ideologier i Europa fra Første Verdenskrig til den 'post-ideologiske' tidsalder efter 1989, herunder fascisme, nazisme, marxisme, kommunisme, socialisme, social- og kristendemokratisme samt neoliberalisme. Müllers tilgang til emnet afviger fra klassisk politisk idéhistorie, hvor idéer ofte skildres som faste doktriner, som er blevet formuleret af specielt indflydelsesrige individer, der studeres isoleret fra de sammenhænge, de færdedes i. I et forsøg på at forny disciplinen fokuserer Müller for det første i høj grad på såkaldte *in-between-figures* – fx forfatningsrådgivere, statsfilosoffer og intellektuelle – der er med til at skabe og viderekommunikere ideologi. For det andet anskuer han ikke ideologier som faste og uforanderlige doktriner, men som sammensmeltninger af begreber, idéer og visioner, der kontinuerligt muterer og omformes. For det tredje relaterer Müller i høj grad idéer til praktisk politik. Således indeholder bogen en lang række kontekstuelle perspektiver, der skal belyse, hvordan og hvorfor bestemte ideologier slog igennem på bestemte steder og tidspunkter. Müller fokuserer i særdeleshed på, hvordan ideologier i det 20. århundrede har medvirket til at forme institutionelle rammer og forfatningsmæssige spørgsmål. Dermed indeholder bogen ikke blot en ideologi-analyse, men også en bredere fortælling om Europas nyere historie.

Det tematiske omdrejningspunkt er en antagelse om, at der i begyndelsen af det 20. århundrede – som en følge af massernes indtog i politik, Første Verdenskrig og de traditionelle magtformers sammenbrud – opstod et behov for at legitimere politisk magt og ideologi på nye, mere eksplicite og omfattende måder. I særdeleshed opstod der en ny praksis med at legitimere forskellige former for social-politisk orden og handlemåde med reference til demokratibegrebet. Mens stort set alle ideologer efter 1914 var for demokrati, var de dybt uenige om, hvordan de givne demokratier specifikt skulle defineres og udformes – hertil skal føjes, at det indtil 1945 var ganske udbredt at være for demokrati og imod parlamentarisme. Ifølge Müller kendetegner denne uenighed hele det europæiske 20. århundrede, og han forsøger på denne baggrund at aflæse periodens ideologiske kampe og udviklinger med udgangspunkt i demokratibegrebet. Denne tilgang giver ikke blot

en række overraskende perspektiver på demokratibegrebets centrale rolle og plasticitet i perioden før 1945, men også på de – efter nutidens standarder – knap så demokratiske motiver og argumenter for liberalt demokrati efter 1945.

Müllers analyse kan opsummeres til en historie i fire dele om demokratiets udfordringer i begyndelsen af det 20. århundrede, dets kollaps i 1920erne og 1930erne, institutionalisering og stabilisering efter 1945 – i Vesteuropa – og nye udfordringer til demokratiet efter 1960.

Den første del tager udgangspunkt i Max Webers analyser af den moderne verdens opkomst, kendetegnet af bl.a. industrialisering, sekularisering, rationalisering, individualisering samt massernes indtog i kultur og politik. Moderniteten signalerede kort sagt et uigenkaldeligt farvel til den gamle verden, herunder det 19. århundredes traditionelle styreform, det liberale demokrati og det autoritære monarki. Hvilke former for politisk magt og legitimitet ville finde fodfæste i den moderne verden? Hvilken magt og repræsentation skulle masserne tildeles i moderne politik? Hvordan skaber man en social-politisk orden med såvel kollektive som individuelle værdier? Hvordan styres og begrænses den moderne verdens tilsyneladende nødvendige politiske onde, nemlig den voksende stat og bureaukratiet? Og hvorledes bør politikken relatere sig til andre dele af det moderne samfund, fx økonomien? Således lød nogle af de spørgsmål, som Weber overlod til samtidens og eftertidens ideologer at svare på.

I anden del viser Müller, hvordan – på trods af mange forskellige forsøg på at løse de af Weber formulerede spørgsmål – store dele af Europa overgik til autoritære og totalitære styreform i 1920erne og 1930erne. I særdeleshed fokuserer Müller på, hvordan det liberale demokratis 'standardmodel' – ifølge Müller et forfatningsbaseret parlamentarisk demokrati hvilende på *the rule of law* – i disse årtier blev afløst af sovjetisk kommunisme og forskellige former for fascisme. I skildringen af denne udvikling har Müller det ene øje på sociale og økonomiske udviklinger på såvel nationalt som regionalt plan og det andet på de ideologer, som argumenterede for autoritære og totalitære styreform og imod den liberaldemokratiske standardmodel. Det skete ofte i demokratiets navn, hvilket selvsagt krævede omfattende arbejde med demokratibegrebet. Fra højrefløjen belyses bl.a. Carl Schmitt, Giovanni Gentile og Charles Maurras; fra venstrefløjen bl.a. Lenin, Trotskij og Georg Lukács. Desuden skildrer Müller en lang række mindre kendte personer, som på forskellig vis var med til at forme denne udvikling, mens andre forgæves kæmpede imod. Til de sidstnævnte hørte fx de

engelske værdipluralister og de østrigske austromarxister.

I bogens tredje del viser Müller, hvordan demokratiet i Vesteuropa blev institutionaliseret og stabiliseret efter 1945. Her er fokus i særdeleshed på kristendemokratiets rolle i denne proces. Det er således Müllers argument, at kristendemokratismen spillede en afgørende rolle for demokratiets genkomst i såvel store lande som Tyskland, Italien og Frankrig som på europæisk plan, idet en række prominente kristendemokrater (herunder Alcide De Gasperi, Konrad Adenauer og Robert Schuman) var udslagsgivende for skabelsen af det europæiske samarbejde. Samtidig argumenter Müller for, at kristendemokraternes arbejde for demokrati og europæisk integration snarere var drevet af en frygt for pøbelvældets indflydelse i politik end af noble demokratiske idealer. Dette argument udfoldes gennem en analyse af kristendemokratiets katolske rødder med fokus på filosofen Jacques Maritains idéer om 'personalisme', en -isme, som oprindeligt var stærkt konservativ og anti-liberal, men som efter 1945 blev gjort kompatibel med økonomisk liberalisme, demokrati og menneskerettigheder.

Bogens fjerde del handler om udfordringerne til efterkrigstidens demokratiske orden i form af '68' og neoliberalismen. Samtidig med, at Müller tilskriver opbruddene i perioden omkring 1968 en række positive udviklinger i form af øget demokratisering og mere specifikt i form af feminisme og miljødagsorden (*environmentalism*), viser han, hvordan en lang række af tidens prominente og førende politiske tænkere og sociale teoretikere – bl.a. Rudi Dutschke, Johannes Agnoli og Antonio Negri – ligesom deres forgængere i 1920'erne og 1930'erne argumenterede imod den liberale standardmodel. I forbindelse med neoliberalismen belyser Müller bl.a. ideologiens oprindelse på den schweiziske alpetop Mont Pélerin i 1947, hvor den østrigske økonom Friedrich von Hayek samlede en række af tidens førende liberale tænkere med det formål at reformulere liberalismen, og han følger videre ideologiens indflydelse i Thatchers England. Ifølge Müller skal Hayeks neoliberale udfordring til demokratiet bl.a. findes i økonomens forherligelse af en forfatning, der med en stærk, centraliseret stat løsrevet fra samfundet minder mere om det 19. århundredes monarkier end om efterkrigstidens parlamentariske forfatningsmodel.

Bogen beretter desuden løbende om udviklinger i Østeuropa og afsluttes med en mere debatterende og normativ sektion om politisk ideologi og politik i dag. Som et modstykke til triumfhistorierne om det liberale demokratis uundgåelige opkomst og succes lyder en af Müllers pointer, at 'demokrati er institutionaliseret usikkerhed', og at nutidens

forholdsvis stabile liberale demokratier er resultater af komplekse udviklinger, som vi bør kende til og værdsætte, hvis ikke vi vil risikere at glide tilbage til antidemokratiske, autoritære og totalitære styreformer.

Overordnet set er *Contesting Democracy* et banebrydende og velargumenteret studie, som på fornem vis veksler mellem tekst og kontekst, ideologi og politik samt arkivmateriale og sekundærlitteratur. Bogen er desuden overordentlig velskrevet og elementært spændende, ikke mindst på grund af dens sobre, men afslørende analyser af det 20. århundredes europæiske ideologers ofte rystende og ansvarsløse omgang med politiske idéer og systemer.

Som en følge af ambitionen om at ville afdække alle de væsentligste europæiske ideologier i det 20. århundrede på under 300 sider er visse dele af bogen dog mere vellykkede end andre, og det er bestemt muligt at komme med indvendinger mod såvel Müllers tilgang som hans fortolkning. Her skal der blot nævnes tre aspekter, som vedrører henholdsvis bogens narrative design, dens geografiske fokus, samt dens persongalleri og metode, der alle er med til at tegne et særdeles brydningsfuldt, radikalt og voldsomt billede af nyere europæisk ideologi og politik.

Bogens narrative design bidrager til dette billede bl.a. gennem den noget overdrevne stilisering af skellet mellem liberalismen i 1800-tallet og i starten af 1900-tallet, som sætter scenen for fortællingen om demokratiets efterfølgende nedgang. Hverken fremstillingen af liberalismen som en nærmest problemfri størrelse i anden halvdel af 1800-tallet eller af dens angiveligt totale sammenbrud i begyndelsen af 1900-tallet yder retfærdighed til de mere komplekse liberale udviklinger, der kendetegnede begge perioder. Hvad angår den sidste periode, blev der flere steder i Europa, først og fremmest i Storbritannien, udviklet en *New Liberalism*, som var medvirkende til at give et ikke-spektakulært svar på de af Weber formulerede udfordringer i form af en stærkere, velfærdsorienteret og mere intervenerende stat.

Når Müller ikke nævner *New Liberalism*, skyldes det, at hans geografiske fokus i høj grad er på Centraleuropa frem for på fx Storbritannien og Skandinavien, hvor de politisk-ideologiske udviklinger forløb ganske anderledes både før og efter 1945, ikke mindst i forbindelse med implementeringen af parlamentarisk demokrati og *the rule of law*. Det er sigende, at Müller skildrer udviklingen af det socialdemokratiske projekt i Sverige, der formåede at realisere massernes indtog i politik på udramatisk vis, som en absolut undtagelse i Europa. Hermed overser Müller, at bl.a. Norge og Danmark gennemgik lignende forløb, og

at socialdemokratisme desuden spillede en vigtig rolle i mange andre europæiske lande ikke mindst efter 1945, fx i Storbritannien. Denne geografiske uligevægt er med til at forstærke billedet af et europæisk århundrede præget af brud og radikalisme i *Contesting Democracy*.

Det samme er Müllers forkærlighed for semi-prominente, radikale og eksotiske tænkere, som der var mange af i Centraleuropa. I studiet af disse tænkere anvender Müller en metode, hvormed han forbinder deres idéer – som ofte blev udfoldet i form af større politisk-ideologiske traktater – med en livshistorie, der enten afspejler eller interagerer med udviklingen af de europæiske ideologier. Med denne metode overser Müller de knap så radikale ideologer samt de ideologer, hvis produkter kom til udtryk i andre typer tekster end den politisk-ideologiske traktat, og hvis livshistorie ikke nødvendigvis var bundet op på udviklingen af de europæiske ideologier. Det gælder fx producenterne af neoliberal ideologi, der kommer til udtryk i fx management-bøger, firma-regelsæt og cirkulærer fra stat og kommune. Idet Müller i sin analyse fuldstændig forbigår den omfangsrige litteratur, der er skrevet om neoliberalismen, overser han den enorme indflydelse, denne ideologi har haft specielt fra 1990'erne og fremefter. Fokuset på de radikale og eksotiske tænkere fører også til en noget hårdhændet behandling af '68', hvor de knap så spektakulære, men dog indflydelsesrige tænkere og ideologier tildeles meget lidt opmærksomhed.

Disse indvendinger skal imidlertid ikke overskygge, at *Contesting Democracy* uden konkurrence er det bedste værk på sit felt og en bog, som fortjener en stor læserskare. Bogen er uomgængelig for såvel specialister som nybegyndere i studiet af moderne politisk ideologi, ligesom forskere med interesse for Europastudier og social-politiske problematikker i bredere forstand vil finde megen brugbar information og inspiration i Müllers analyse.

Niklas Olsen

HENRIETTE BUUS (red.): Første Verdenskrig ved Tunestillingen. Forsvarsvilje og hverdagsliv. Greve Museum 2010. 252 s. 280 kr.

Der var 90.000 mand i sikringsstyrken, deraf 50.000 på Sjælland og 5-6000 på fast vagt i Tunestillingen, et skyttegravsanlæg fra Mosede fort ved Køge bugt til Roskilde fjord. Linjen skulle beskytte København mod angreb fra tysk side. Det er svimlende tal, ikke mindst for de lokale bønder, som havde omkring 2000 af soldaterne indkvarteret, mens de